

Prekenverkstedet

Den Norske
Israelsmisjon

<https://www.israelsmisjonen.no/pv>

17. søndag i treenighetstiden – søndag 5. oktober 2025

Søndagens tekster: Esek 37,1–5.10–14; Fil 1,20–26; Mark 5,35–43

Livets herre seirer over døden

Tekstene på 17. søndag i treenighetstiden handler om liv og død som erfarte eksistensielle realiteter og om Gud og Kristus som nedkjemper døden og bringer livet til seier.

Liv og død som drivkreftene i tilværelsen

Det er Gud som har skapt mennesket og skjenket det livet i gave, og det er han som opprettholder livet. Det er en allmenn menneskelig erfaring at livet er utsatt og forgjengelig. Mens flere av kulturene i Fororienten i sine skapelsesmyter forklarte menneskelivets forgjengelighet og utleverthet til døden med henvisning til visse tragiske hendelser eller misforståelser i urtiden, er den bibelske forståelsen at mennesket selv er skyld i og ansvarlig for at livet utfoldes innenfor en ramme av forgjengelighet og ufravikelig død (1 Mos 3; Rom 5,12).

Menneskelivet – både på individplan og i stort – er preget av mangfold og kontraster, der livs- og dødskrefter gjør seg gjeldende med varierende styrke og intensitet. Bibelen reflekterer livets mangfold i all dets tvetydighet, ikke minst i eksistensielt ærlige og sanne beskrivelser av lidelse og død. Samtidig som Bibelen formidler en usminket beskrivelse av livet i dødens verden, er den klar i sitt vitnesbyrd om at liv og død ikke er jevnbyrdige, evigvarende krefter eller prinsipper, som alltid har styrt og alltid vil styre tilværelsen. Gud som skaperen av livet har til tross for syndens og dødens inntog i verden ikke oppgitt sin skapelses- og frelsesplan om at døden skal vike og livet vinne. I diskusjon med saddukeerne definerer Jesus Gud som «ikke en Gud for døde, men for levende» (Mark 12,27 parr.). I sendelsen av Sønnen tar Gud kampoppgjøret med synden og døden (1 Kor 15,21f; Rom 5,17) og viser seg som Gud for levende. Riktignok har verden fra Jesu komme inntil denne dag fortsatt i samme tvetydighet under livs- og dødskreftenes kamp og rivalisering, men på grunn av Kristi sendelse og komme og hans død og oppstandelse har den som tror på og tilhører ham, «evig liv» og «er gått over fra døden til livet» (Joh 5,24). Selv om det individuelle liv ender med fysisk død, gjelder ifølge Jesus: «Jeg er oppstandelsen og livet. Den som tror på meg, skal leve om han enn dør» (Joh 11,25). Til slutt – ved Kristi tilbakekomst og fullendelsen av Guds rike – vil døden som den siste fienden bli tilintetgjort (1 Kor 15,26), og da er seieren definitivt vunnet (1 Kor 15,54f).

Søndagens tre bibeltekster må leses på bakgrunn av og plasseres inn i dette frelseshistoriske og eksistensielle dramaet om liv og død som drivkreftene i tilværelsen.

Gjenopplivelsen av Israel beskrevet som levendegjøring av døde knokler (Esek 37,1–5.10–14)

Som skaperen og tilværelsens herre har Gud ifølge Det gamle testamente makt over liv og død: «HERREN tar og gir liv, han sender ned til dødsriket, og han fører opp igjen» (1 Sam 2,6). Salmenes bok inneholder flere eksempler på sterk tillit til Guds makt og vilje til å ta seg av dem som stoler på ham, på måter som sprenger dødens grense (bl.a. Sal 16,9–11; 22,28–32; 73,23–26; se også Job 19,25–27, som inngår i GT-teksten i tekstrekke I).

I frelsesprofetien Esek 37,1–14 sammenligner eksilprofeten Esekiel den forestående samlingen og restitusjonen av Israels folk etter fordrivelsene under assyrerne og babylonerne med levendegjøring av knokler som fyller opp en hel dal. Denne handlingen beskriver profeten som en demonstrasjon av selve Guds vesen og karakter: «(5) Så sier HERREN GUD til disse knoklene: Se! Jeg lar det komme ånd i dere, så dere blir levende. (6) Jeg fester sener på dere, legger på kjøtt, trekker hud over og gir dere åndedrett så dere blir levende. Da skal dere kjenne at jeg er HERREN.» Herren gir seg altså til kjenne som den han er nettopp ved å gjenopplive Israels døde og inntørkede knokler. I tolkningen av visjonen i v. 11ff knyttes dette til gravene de bortførte israelittene er stedt til hvile i: «Mitt folk, dere skal kjenne at jeg er HERREN når jeg åpner gravene deres og lar dere stige opp av grav! (vers 13). Gud, skaperen, har skapermakt mektig nok til gjennom sitt skaperord – «Tørre knokler, hør HERRENS ord! (vers 4) – å nyskape det som er fullstendig brutt ned av forgjengelighetens og dødens krefter, slik at de tørre knoklene igjen blir til levende mennesker.

I kraft av sin billedbruk fikk denne profetteksten en virkningshistorie langt utover hjemvendelsen fra Babylon under perserkongene. Med talen om hvordan Gud kler de døde knoklene med kjøtt og hud, gir sin ånd inn i kroppene, gjør dem levende og lar dem stige opp av grav, blir dette et vitnesbyrd om nyskapelse og legemlig oppstandelse. Det er mulig at den midrasjaktige episoden ved Jesu død som Matteus er alene om å fortelle om gravene som åpnet seg, og kroppene til mange hellige som ble reist opp (Matt 27,52f), spiller på denne profetteksten. Den jødiske synagogen i Dura-Europos i Syria fra midten av 200-tallet e.Kr. inneholder en rekke billedlige fremstillinger av bibelske scener, bl.a. Esekiels visjon av de døde knoklene, og her blir dette fremstilt som den legemlige oppstandelse fra de døde på den ytterste dag.

Tilhørigheten til Kristus gir trygghet og motivasjon (Fil 1,20–26)

I epistelteksten i Fil 1,20–26 skildrer apostelen Paulus sin situasjon som fengslet med uvisst utfall av fengselsoppholdet. Han vet ikke om han kommer levende fra det og vil bli satt på frifot. Hvis han får bli i live, vil det kun innebære en utsettelse av døden (3,10). Hva det uansett kommer an på for Paulus, er tilhørigheten til Kristus. Han – og gjennom dåpen alle troende – er korsfestet, død, begravet med Kristus (Rom 6,3f.6; Gal 2,19), slik at «jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg» (Gal 2,20). Fellesnevneren for fortsatt fysisk liv i verden og for slutt på dette livet er tilhørigheten til og samværet med Kristus. Selv om vi – av mange grunner (!) – må vokte oss mot å bagatellisere eller idealisere døden, er det noe dypt beroligende og i positiv forstand bekymringsløst ved det perspektivet Paulus her anlegger på liv og død. Så lenge verden består i dens nåværende form under forgjengelighetens og dødens kår (se ovenfor), vet vi at døden en dag vil innhente oss. Den som i denne situasjonen har gjort og gjør Kristus til innholdet i sitt liv («å leve er for meg Kristus» [Fil 1,21]), finner

trygghet i at denne grunnkomponenten ikke opphører når det fysiske livet tar slutt; den videreføres og intensiveres, for da får apostelen og alle troende med ham «være sammen med Kristus» og «det er så mye, mye bedre» (vers 23). Paulus' lengsel og håp er at Kristus gjennom ham skal bli opphøyd og bli synlig for mennesker; dette gjelder uansett enten han skal leve eller dø.

Paulus vet at han har fått liv og en tjeneste i verden for å ære Gud og av hensyn til andre mennesker. I refleksjonen han gjennomfører i versene som utgjør epistelperikopen, kommer han til at både de troende i Filippi og andre fremdeles i så stor grad trenger ham at dette hensyn vil bli utslagsgivende på det nåværende tidspunkt: Gud vil sørge for at apostelen får bli i live og settes fri til fortsatt tjeneste. Men én dag vil også for ham tidspunktet for døden komme, og da gjelder at han får kjenne Kristus «og kraften av hans oppstandelse, får del i hans lidelser og blir ham lik» (Fil 3,10). Paulus tror ikke om seg selv at han er fullkommen og har nådd alt i erkjennelse og livsførsel; hva han gjør, er å rette blikket frem mot det som skal komme: «Jeg glemmer det som ligger bak, og strekker meg etter det som er foran, og jager fram mot målet, mot den seiersprisen som Gud fra det høye har kalt oss til i Kristus Jesus» (Fil 3,13b–14). (Fil 3,12–14 er episteltekst på 4. søndag i påsketiden etter tekststrekke I.)

Oppvekkelsen av synagogeforstanderen Jairus' datter som messiansk tegnhandling og barmhjertighetsgjerning (Mark 5,35–43)

På 17. søndag i treenighetstiden avløser de tre fortellingene om at Jesus oppvekker noen fra de døde, hverandre som evangelietekst: fortellingen om Lasarus (Joh 11) i tekststrekke I, fortellingen om enkens sønn i Nain (Luk 7,11–17) i tekststrekke II og fortellingen om synagogeforstanderen Jairus' datter (Mark 5,21–24.35–43 par. Matt 9,18f.23–26; Luk 8,40–42.49–56) i tekststrekke III. Dette er enkeltteksempler på hva Jesus viser til i sitt svar til døperen Johannes om at ett innslag i hans messianske virke består i at «døde reises opp» (Luk 7,22; Matt 11,5). I likhet med omtalen av at «blinde ser» og «døve hører» står disse ordene i kursivskrift i Bibelen 2011 og 2024, som signaliserer at det dreier seg om sitat fra Det gamle testamente (se Jes 26,19; for referanser for de blinde og de døve se Jes 29,18; 35,5; 42,7.18). I Jesaja-boken er Gud (det logiske) subjektet for disse hendelsene, så når Jesus utfører disse helbredelses- og barmhjertighetsgjerningene, handler han som Gud selv og oppfylder Guds løfter for frelsetiden.

Når alle tre synoptiske evangelier overleverer samme fortelling, er det ofte Markus som har den lengste varianten med flest narrative detaljer. Slik forholder det seg bl.a. i fortellingen om oppvekkelsen av synagogeforstanderen Jairus' datter, og det er denne versjonen som er valgt som evangelietekst for søndagen vår. I alle tre evangelier er fortellingen kombinert med fortellingen om kvinnen med blødninger som rørte ved Jesu kappe, som bryter inn i Jairusfortellingen (hos Markus: 5,25–34, som er evangelietekst i tekststrekke III på 7. søndag i treenighetstiden, i år 27. juli). Det er kanskje på grunn av fortellingens lengde at den oppgitte evangelieteksten, Mark 5,35–43, kun omfatter den delen av fortellingen som skjer etter at mellomepisoden med kvinnen er avsluttet, mens opptakten i versene Mark 5,21–24 er utelatt. Når lesningen først setter inn med vers 35, blir åpningen med beskjeden om at det kommer folk fra synagogeforstanderens hus og forteller at datteren nå er død slik at det ikke lenger har noe for seg å bry mesteren, noe abrupt. Dette lar seg imidlertid godt kompensere dersom predikanten i prekenen kort gjenforteller hendelsesforløpet og da tar med også begynnelsen av fortellingen i versene 21–24.

Jesu renommé som helbreder er velkjent (jf. bl.a. Mark 1,28.37.45; 2,12; 3,7–10). Når Jairus opplever at datteren hans blir dødssyk, oppsøker han derfor Jesus og bønnfaller ham: «Kom og legg hendene på henne så hun kan bli frisk og få leve» (Mark 5,23). Jesus imøtekommer ønsket, men mens han på veien mot Jairus' hus blir oppholdt av kvinnen som rørte ved kappen hans, dør barnet, og folk fra synagogeforstanderens hus iler til med beskjed om dette (vers 35). Med ordene «Hvorfor bryr du mesteren lenger?» konstaterer de at aksjonen med å tilkalle Jesus dessverre skjedde for sent. Man kunne håpe på store ting fra denne helbrederen, men døden markerte en grense som ikke en gang han kunne overskride. Som fortellingen om Lasarus i Joh 11 viser, rådet samme oppfatning også blant Jesu disipler og venner: Maria, Lasarus' søster, sier til Jesus: «Herre, hadde du vært her [da Lasarus ble syk], var ikke broren min død» (Joh 11,21).

Tilbake til Jairus: Før han rekker å reagere på beskjeden og oppfordringen om å la mesteren i fred, bryter Jesus inn med ordene «Frykt ikke, bare tro!» (vers 36). Oppfordring til eller konstatering av tro er et kjent element i helbredelsesfortellinger. De nærmeste parallellene i Markusevangeliet er den samhoørende fortellingen om kvinnen som rørte ved Jesu kappe (se Mark 5,34 par. Matt 9,22; Luk 8,48), fortellingen om kvinnen fra Fønikia (Mark 7,24–30 par.), fortellingen om gutten med en ånd som gjorde ham stum (Mark 9,14–27 par.) og fortellingen om den blinde Bartimeus i Jeriko (Mark 10,46–52 par.). Selv om ordet «tro» ikke forekommer eksplisitt i fortellingen om den fønikiske kvinnen, anerkjenner Jesus tydelig hennes frimodige bønn om at han skal drive ut den onde ånden som plager datteren, som tro, og Matteus-parallellen føyer dette eksplisitt inn: «Kvinne, din tro er stor. Det skal bli som du vil» (Matt 15,28). Den fortvilede faren til den besatte gutten sier til Jesus: «Om det er mulig for deg å gjøre noe, så ha medfølelse med oss og hjelp oss!» (9,22). På Jesu svar, «Alt er mulig for den som tror» (9,23), «ropte guttens far: 'Jeg tror, hjelp meg i min vantro!'» (9,24). Bartimeus appellerer til Jesus, Davids sønn, om å ha barmhjertighet med ham ved å la ham få synet igjen, og Jesus kvitterer dette ut: «Da sa Jesus til ham: 'Gå du! Din tro har frelst deg.' Straks kunne han se» (10,52). I de andre evangeliene kan vi nevne som ytterligere eksempler Matt 8,5–10.13 par. Luk 7,2–9 par. Joh 4,46–53; Matt 9,27–29; 15,28. I alle disse tilfellene dreier det seg om alvorlige sykdoms- og nødssituasjoner, som mennesker kommer til Jesus med i håp om at han kan hjelpe, men aldri om situasjoner der døden har inntruffet som resultat av sykdom eller ulykke. Idet Jairus' nødssituasjon har eskalert fra at datteren er dødssyk til at hun er død, og han dermed må resignere og oppgi alt håp om hjelp fra Jesus, er det Jesus som griper inn og utvider håps- og handlingsrommet for hva han er i stand til og villig til å gjøre: «Frykt ikke, bare tro!» I de etterfølgende versene forteller evangelisten Markus om hvordan Jesus tar regien og holder løftet han implisitt har gitt Jairus ved å kalle ham til fortsatt tro da alle rundt ham mener at det nå er for sent og til og med ler av Jesus. Kun barnets foreldre og tre utvalgte disipler får være til stede når Jesus henter den tolvårige jenta tilbake til livet. Jesu strenge pålegg til de fem om at ingen skulle få vite om dødeoppvekkelsen, er et uttrykk for den såkalte «messiashemmeligheten» (sml. Mark 1,44; 3,12; 7,36; 8,30).

Både oppvekkelsen av Jairus' datter og de to andre tilfellene av dødeoppvekkelser – enkens sønn i Nain og Lasarus i Betania – er barmhjertighetsgjerninger på linje med mange andre helbredelser og eksorsismer. Ikke en gang døden i dens erfarte endelighet og irreversibilitet er mektig nok til å sette en uoverstigelig grense for Jesus i hans omsorg for nødstedte mennesker. Men dette er noe som skjer ytterst sjelden, for det dreier seg om messianske tegnhandlinger, som viser at Jesus har fullmakt og kraft til å handle som Gud selv og som foregriper den eskatologiske nedkjempingen og seieren over døden. De tre som Jesus reiste

opp fra døden, ble ikke gjennom dette gjort udødelige, men avgikk til sist som alle i deres generasjon ved døden. Den eneste døde som så langt er vekket og oppreist til nytt, uforgjengelig liv, er Jesus selv (1 Kor 15,20). I hans person og gjerning er seieren over forgjengelighet og død vunnet, og løftet er at alle som tilhører Kristus, er hans medarvinger, som skal få del i gudsrikets uforgjengelige herlighet sammen med ham (jf. Rom 8,17).

Jostein Ådna

Professor emeritus ved Misjonshøgskolen/VID vitenskapelige høyskole

jostein.adna@vid.no